

Область Совединиң бешки сессиязы

Областың 1953 чылда бюджетиниң күүселдези болгаш 1954 чылда бюджетиниң дугайында

Бо айтырыгың талазы-биле илеткелди областың саң килдизиниң эргелекчизи эш А. Каплунов кылган.

Коммунист партияның болгаш Совет чазактың удуртулганы-биле, СССР-ниң улустарының, бирги ээлчегде улуг орус улустун акы-дуума дузаламчызының ачызында Тыва автономнук областың ажилчы чоннары ажил-агый, культура тургузушкунуң талазы-биле улуг чедишкениниң чедиң алганын эш Каплунов илеткелиниң эгезинге тодаргай чугаалаан.

Бо үеде областа арат болгаш тараачын ажил-агыйларын 91,5 хуузу колхозтарда каттышкан, аларда тарылга шөлүңү 97,1 хуузу хаара туттуган. 1953 чылда малдын нийти баш санына 100 муң баш мал демешкен, тарылга шөлү калбарган, колхозчу суурларда чуртталганың болгаш бугурулуңун чүс-чүс оран-бажынары тургустунган. Областың улутпур 1953 чылдын планын нийти продукция талазы-биле 103,1 хуузу күсеткен. 1952 чылга деңизерге чүк сөөртүлгези ийи катап өскөн. Школар, эмнелге болгаш культуура-чырыдышкын албан черлериниң четкизи өскөн.

1953 чылда областың бюджетин орулгалар талазы-биле 131.488 муң рубль түңге азы 102,3 хуу, чарыгдалар талазы-биле 129.092 муң рубль түңге азы 101,0 хуу күсеткен.

Бюджеттин орулгалары нийтизи-биле күсеткен болза-даа, чамдык адырлар талазы-биле орулгалар чедир күсетимээн. Областың МТС-тери эрткен чылын боттарының бугурулге планын чедир күсетпээн-биле бюджетке 3.151 муң рубльди чедир кирбээн.

Бараан саарылганың планын хереклекчир эвилелиниң системазының садыг организациялары чедир күсетпээн болгаш самчыгдал, тудугал көвүдөп турарындан бюджетке 500 муң рубль чедир кирбээн. Ылангыч Сүт-Хөл, Өвүр, Тес-Хем, Каа-Хем райполлары арыг ажилчын чылда планын күсетпээннер.

Областың чурт болгаш одалга улутпур арыг ажилчын чылдагы планын чүгле 75,5 хуу күсеткен, а район улутпур орулгалар болурдан харын каражалы болганы тергиниң четпес. 1953 чылда орук болгаш транспорт ажил-агыйның область эргелекти чүк-сөөртүлгезиниң планын 104,3 хуу күсеткен, а сөөртүлгезиниң бот-үнезин 21 хуу кудулаткан болза-даа, автобустар болгаш чимк такси-машиналар-биле пассажирлер дажыкларының планын ыракта чедир күсетпээн.

1953 чылда коммуналдыг бугурулгелериниң багай ажилын тунелниде областың бюджетке 243,4 муң рубльди чедир албаан. Капитал тудушкунга, ылангыч чуртталга тудуунга берген херекчилер дыка чедир ажилгатынмаан.

Тудуг-монтаж трестизи 1953 чылда дыка багай ажилда, тудуг программаның чүгле 81,2 хуу күсеткен болгаш ажилгала чангыс-даа тудугу дужаваан. Пландан 349 муң рубль түңгү арыг ажилчын орунуга трест 78 муң рубль каражалыг болган.

Көдээ ажил-агый хандырылганың чери (эргелекчизи эш Солдатов) бараан саарылганың планын 149,6 хуу күседип, саарылга чарыгдалын 3,2 хуу кудуладып, бюджеттин мурунуга бодунуң хүлээлгезин күседип шыдаан.

1953 чылда областың чону күрүнеин мурунуга бодунуң мываныла болгаш эки-тура төлеверлериниң талазы-биле хүлээлгезин күсеткен. СССР-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязына хүлээп алдынган көдээ ажил-агый үндүрүүнүң дугайында чаа хоолу эзугар санаан көдээ ажил-агый үндүрүүнүң түдү бистиниң обласка эрткен чылга удур барык 20 хуу эвээжээн. Көшүн чондан организациятынган колхозтарын, организац, ажил-агый талазы-биле быжыгларының таарымчалыг байдаларын тургузар сорулга-биле оларын үндүрүп онаалгандан хостуван. 1953 чылда колхозтардан 2.600 муң рубль үндүрүүнү чиггедип казан.

1953 чылда бюджет-биле бадылаан ашка-хөргенчилерин улус ажил-агыйның тус-тус адырларының болгаш социал-культураның хемчеглеринге ажилганын көргүзгөргө: улус ажил-агыйна 110,0 хуу, чырыдышкына 97,6 хуу, оң иштинде улус өөрдөлгезин 98,4 хуу, кадык камгалаанын 100,0 хуу, күш-культурага 83,1 хуу, социал-хандырылгага 80,7 хуу, эргелектерге 110,4 хуу, өске чарыгдалар 98,3 хуу.

Школа интернаттарына чедир болгаш чамдык херекселдер садыг алырныга дөвөзилениң хөргенчилерин Чөөн-Хемчик, Каа-Хем, Бай-Тайга, Тес-Хем, Улуг-Хем районнар ыракта чедир ажиллавааннар. Улус өөрдөлгезиниң органианы-облоно болгаш районнар бүгү-ниити өөрдилге дугайында хоолуну эрткен-

даа, бо-даа өөрдилге чылында бүрүн күсетпээн. Ылангыч Чаа-Хөл, Тес-Хем, Бай-Тайга, Барың-Хемчик районнарда бүгү-ниити өөрдилге дугайында хоолу четпес күсетип турар.

1953 чылдын бюджетинге көдээ ажил-агыйга дөвөзилелдер (эргелекчир чарыгдалдар чокка) чүгле 85,9 хуу күсеткен азы бир миллион ажыг рубль ажилгатынмааның кончу четпес. Эрткен чылын чуртталга бажынары тудуры-биле колхозчуларга берген хөргенгини чүгле 60 хуузу, халас тудуг ыяжының 67,8 хуузу, колхозтарга тыпсыр узуун хуусаалыг чээлилерин чүгле 60 хуузу ажилгатынган болгаш өске-даа кол ажилдарының күсетимээнни областың көдээ ажил-агый эргелекчизи база район организацияларының багай ажилдаанын көргүзүп турар.

Капитал тудушкун талазы-биле хөргенчилер чедир ажилгатынмааныңдан Кызылда болгаш районнар төптеринде чуртталга бажынары, Кызылда чунар бажына база өске-даа тудулар дозуулаан.

Районнар бюджеттери дотация чокка боттарының орулгалы-биле 90,2 хуу, Кызыл хоорайны—95,8 хуу, а чарыгдал талазы-биле районнарын—98,7 хуу, Кызыл хоорайны—101,1 хуу күсеткен. Областың элээн хөй районнарын, ылангыч Каа-Хем, Танды, Тес-Хем, Улуг-Хем районнарын бюджеттериниң күсетимээнни болза, саң органианың четпес ажилына база райкүссомнарның талазындан оларын ажилын кошкак контролдаан, боттук дуза чедирбей турганын айтып турар.

1954 чылда областың бюджетин мындагы түңгерге чогаатынган: орулгалы 140.824 муң рубль болгаш чарыгдалы 140.481 муң рубль түңгү, чарыгдалдары 1953 чылда бюджетти дөвөзилелдеринге удур 12,6% муң рубль азы 9,2 хуу эвээжээн болур.

Бюджеттин чарыгдалдарының нийти түңгүдөн улус ажил-агыйн акалалдарына 21.310 муң рубльди (өвүлгези 29 хуу) болгаш социал-культураның хемчеглеринге 106.646 муң рубльди (өвүлгези 9,0 хуу) чарыгдалар, эргелекчир органианың ажалгалына 11.664 муң рубльди азы эрткен чылдан 7,0 хуу эвээш кылдыр көрүп турар.

1954 чылда бюджеттин орулгалы талазы областың бодунуң орулгалары-биле долдур хандырынып турар. Бюджеттин кол үндүрүлгезини болза, мурунку чылдар ышкаш, бюджетте 89 хууну тургузуп турар, бугурулгелерин болгаш организацияларын чымдалары база төлөгелери болур. Чонун үндүрткери бюджетте шоолуг эвес хууну ээлеп турар, ылангыч көдээ ажил-агый үндүрүүнүң дугайында хоолуну өскерткени-биле хомбаштыр көдээ чоңуң төлөгелери бюджетте чүгле 0,7 хууну ээлеп турар.

Областың бюджетиниң нийти өвүлгези-биле кады районнар болгаш Кызыл хоорай бюджеттериниң хемчээли база өзүп турар. Ол бюджеттери 90.717,5 муң рубльге азы 1953 чылдагынындан 4.170 муң рубль ажы планнаан.

Бюджетти орулга болгаш чарыгдал талазы-биле чедишкенин күседип турары аргалары бисте бар. Ол аргаларын бүрүн ажилгалап, улус ажил-агыйның планын чедишкенин күседип дээш ажилчы чоннар депутаттарының күсөкчи комитеттери, бүгү совет хөй-ниити хүнбүрү демисежир ужурулуг.

Областың бюджетин чедишкенин күседип чорук улутпур, көдээ ажил-агыйның хөгжүдөр болгаш чоңун амыдырал денелин улус бедидерин хандыяр талазы-биле Коммунист партияның, Совет чазактың салган сорулгаларын боттандырырга дузалаар.

Сессияга бо айтырыг талазы-биле область Совединиң бюджет комиссиязының кешигүнү эш Анкудиновтун эдериниң илеткелди база болган. Илеткелдериниң дараазында санал-шүтүмчүлөдөр эгелээн.

Областың коммунал ажил-агый килдизиниң эргелекчизи эш Звездскийн бодунуң саналына 1954 чылда Кызыл хоорайга болгаш районнарга кылдыр кол тудуларның планын, эрткен чылга удур оң улуг өзүлгелер болурун чугаалавышаан, коммунал ажил-агыйның бугурулгелеринде күрүне нормаларын болгаш өртөктерин үрөп, бугурулгезин сагылга-чүрүмү кошкак болуп, үчөт, өчөт санларгай байдалда турарын демгелгез. Кадрларын шилдир, кижизилер айтырыгы болгаш оларын үргүлчү солустуруп турар чорук ажилга улуг шаптык болуп турар.

Өвүр райкүссомунун даргазы депутат эш Бойду бодунуң саналына ажилчын, албан-хаакчыларын, ителгенинаның чуртталга амыдыралын экижидер дээш казактан хөй ашка хөргенгин берип турда, ону ажилгаар талазы-биле облкүссом болгаш областың коммунал ажил-

агыйы багай ажилдааның демгелгезин. Эрткен чылын бюджетти бадылаарда Өвүр району кандыг септелгелер кылдырның чедир өөринип көрбээ болгаш бюджет күүселдези дээш контролду багай боттандырып турар дугайында областың саң килдизини, оң эргелекчизи эш Каплуновтун адресинге эш Бойду шыгың шүтүмчүлөди таварыштырган. Эрткен чылдың июль айда Өвүрге чаңгыс катал ревизия чоруткан соонда райсаң килдизиниң ажилдакчылары 4 кижин ажилындан дүжүргөш, сука бээр деп эш Каплуновтун адың салган дужаал чедер берген. Оларның орунга доразан ажилдаар кижилер дугайында кандыг-даа дуза чедирбээн. Мындагы удуртулгандан чайлаар херек.

Чөөн-Хемчик райкүссомунун даргазы депутат эш Даваа район бюджетин орулга талазы-биле 98,5 хуу, чарыгдал талазы-биле 97 хуу күсетип, бюджетке элээн хөй түңгү чедир кирбээнни минтип чугаалаан. Оон ыңай эш Даваа саналына областың саң килдизи чүгле ашка үлгезинге өйлөшкөш, а чер-черде бюджеттин күсөлдөш дээш демисел чорутпайн, оң ажилдакчылары райондан хоорук ажилдап, ында-кайда районга барганда райкүссомга-даа барбайн, кылган ажилы-даа бидинмейн турарын шүтүмчүлгези.

Бай-Тайга райкүссомунун даргазы эш Ангырган район бюджетиниң күсөлдөш чугаалавышаан, 1953 чылда улус өөрдөлгезиниң бердингел ашканың ажы чарыгдалы Мөңгүн-Тайганың, Кара-Халдун школары районга каттышканында болган деп чугаалаан. Ынчаларга интернаттарда уруларның чеминге дөвөзилгез ашканы Бай-Тайга район чедир чарыгдалаан. Оң чылдагы болза, областың саң килдизинден ашка шилчелгезин өйшаанда эвес, чылдың төңчүзүндө чорудуп турарында. Чижээ, бистиниң районга декабрь 14-те 200 муң, 18-те 150 муң, 25-те 75 муң, 30-де 250 муң рубль шилчелгез. Чыл төңчүзүндө каш-ла конук иштинде ыңча ашканы канчак чарыгдалары? Мындагы практиканы бо чылын база каттап турарын бирги кварталда бистиниң районга бээр журулуг ашканы хөй кезини шилчелгезин херекчилеп турар. Бо шын эвес практиканы болдурбайн, акалалдарының, өй-шаанда кылдыр болгаш оң чеп ажилганы боттандыяр дугайын чугаалаан.

Сүт-Хөл райкүссомунун даргазы депутат эш Найды район бюджетиниң күсөлдөш чегестерин, ылангыч МТС-тин ажилындан болгаш бараан саарылганындан бюджетке кирилделер ыракта чедир күсетимээнни чугаалаан.

Оон ыңай эш Найдының чугаалааны болза, облкүссом квартал санмында областың саң килдизиниң кирип келген өчөттөрүн бадылаары-биле кызыгарлап, бюджет күсөлдөш талазы-биле райкүссомнарның илеткелдерин дыкнап, боттук хемчеглер албайн турар. Обл-потребсоюзтун талазындан бистиниң районче бараан сөөртүлгезин үзүктелдирип турар болгаш ылангыч ам удавас Хемчиктин оруу хагындан апарын бадылайн турар. Чадаана районнар аразының автотранспорт конторазы оон начальниги эш Бонаргин бистиниң районун чагың эзугаар машиналар чорутпайн турар. Чамдыкта чоруткан машиналарының бензини чок, чүң-дээ кылбайн дедир эеп келер чүл бар. Бо бугу чүлдер бюджет күсөлдөшүн шаптык болуп турарын айтыр херек. Оон ыңай областың саң килдизиниң районнарда бодунуң килдизиниң ажилын кончуг кыры-биле удуртуп турар.

Тожу райкүссомунун даргазы депутат эш Биче-оол областың коммунал ажил-агый килдизиниң ажилында четпестерин шүтүмчүлгези. Ол чер колдуунда районнарже проект, смета чорудуп кааш, ашка хөрген чорутпас, чамдыкта бухгалтерия өчөдү негезинге өйлөжип турар боордан аңгыда, районнарда байдалды барып көрбөй турар. Эрткен чылын Тожуга электростанциязы тудар дээш, а херек кырында ашка бербээн. Облкүссомунун талазындан квартал санмында социалык чарыштын түнелин үндүрлө чүгле областың саң килдизиниң ашка түдү барымдаалап кирип келген данзын көрүп турарын сокатсак, районнар санмыда кандыг күсөлдөдөр барын тодаргай хынаары чугула.

Сессияга оон ыңай Би-Хем райкүссомунун даргазы депутат эш Хорлуг-оол, облононун эргелекчизи депутат эш Ломасев, Кызыл райкүссомунун даргазы депутат эш Кара-оол, көдээ ажил-агыйның Чадаанада дуржулга станицянының директору депутат эш Кызыл-оол олар база санал бергеннер.

Сессия 1953 чылда бюджет күүселдезин болгаш 1954 чылда область бюджетин бадылаан.

Областың чурт үлетпүрүнүн бугурулгелериниң улустун хереглел барааннарын үндүрүп турарының байдалы болгаш ону күштелдирер хемчеглер дугайында

Бо айтырыгың талазы-биле областың план комиссиязының даргазы эш Томилиниң илеткел кылган. Социализмниң кол экономиктиг хоойлуларына үндөйлөш, Коммунист партия болгаш Совет чазак иштиги политика талазы-биле бодунуң кол сорулганын бүгү совет кижилерин чаагай байдалын соксаал чокка бедидери деп санап турар. СЭКП-нин XIX съездизиниң болгаш СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун база 1953 чылдың октябрь 10-да «Калбак хергелдиги үлетпүр барааннарын бугурун калбартыр болгаш оон шынарын экижидер дугайында» ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлгезиниң болгаш СЭКП ТК-нын доктаалы чоңун доктаамал өзүп турар хереглелди максималдыг хандыраарычче ууланган дээрзин илеткелчи чугаалаан.

1953 чылда чурт үлетпүрүнүн нийти продукциязы 1945 чылдын денели-биле алдыр 3 ажыг катап, дилги ыяш материалдарын бугурури 6 катап, хөмүр даш тывжы 10 катап, кидис идиктер бугурури 3 катап, дааранылга кылгылары 5 катап, кондир кылгылары 5,5 катап өскөн. Сөөлү беш чылда чурт үлетпүрүндө бугурулгениң кол хөргенгелери 2,4 катап улгаткан. Механизацияны калбаа-биле ажилганын-биле, ажилчыларның мергежиленин бедизини-биле күш-ажылдың бугуручүлү 70 хуу бедээн.

1953 чылда чурт үлетпүрүнүн бугурулгелери нийти продукция бугуруриның планын 102,5 хуу күсеткен. Кызылдың дааранылга комбинаты, Сыстыг-Хемде ыяш ажил-агый, аш-чөм комбинаты, Ээрбектин хөмүр даш шахтазы, типография, оон-даа өске черлер бугурулге планын чедишкенин күсөлдөш, 2375 муң рубльдин продукциязын пландан ажы берген. Мурунку чылдарга боодарга, элээн хөй кылгыларын чаа хөвирлерин чурт үлетпүрү бугуру турарын база моон сонгаар ону улам көвүдөдириниң аргаларын эш Томилиниң чугаалаан. Чурт үлетпүрүнүң бугурулгелеринде ак-сеткилдиг ажилдап, үлүг нормаларын үргүлчү ажы күсөлдөш турар болгаш эки шынарлыг продукцияны берип турар мергежилдиг кадрлар бар, аларга дааранылга комбинатында мастер эш Золотухина, сапог даараар мастер-скаяда эштер Боротников, Черепанов, алгы заводунда эш К. Лаа-Хурак, ыяш заводунда эштер Биче-оол, Пономарев, Шмаков, Костяков, демир кылкыччылар эштер Шверов, Шатохин, Кызылдың аш-чөм комбинатында эштер Скрипаченко, Болгова, Шляпкинова, Чадаана рай-үлетпүр комбинатта туубу кылдып турар эш Сат Дорж болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Оон ыңай илеткелчи областың чурт үлетпүрүнүн ажилында четпестерге доктаган. Областың чурт болгаш одалга үлетпүрүнүн (эш Борзенко), областың ыяш ажил-агый эргелекчизи (эш Воронков), обл-потребсоюзтун (эш Апанов) багай ажилдаанының түнелинде областа чурт иштинги чиг-эдинден калбак хергелдиги барааннарын бугуруп үндүрери кончуг четпес болуп турар. 1953 чылда чурт үлетпүрү 2.200 кирдиктерин, 5.400 кезек тон кылдыр кой кезин, 5.200 кубометр дилген ыяш материалдарын, 1400 муң рубльдин мебельдерин миллион кезек туубурун, 600 тонна ажыг чугайны болгаш өске-даа дыка хөй кылгыларын чедир бербээн.

Областың чурт болгаш одалга үлетпүрү чугула хергелдиги барааннары болур комут, дуга, лыжа, чунар демирлер, хеп азар чүлдерини шуут кылбайн турар болгаш терге, шанак, чөмөданаар, малгаштан кылган савалар, мебель болгаш өске-даа областың улус ажил-агыйына, чоңга чугула хергелдиги барааннарын кончуг эвээшти бугуруп турар.

Областың төвү Кызыл хоорайда чоңуң амыдыралыга эргөжөк чугула бугурулгени болгаш химиктиг ашталганы, хепти аштарынның бугуру базарының мастерскаялары организациятынмаан.

Чурт үлетпүрүндө бар дериелерин болгаш механизмерин багай ажилгап турар. Областың чурт үлетпүрүндө 8 пилорамалар бир ээлчегде 40 муң кубометр ыяшты дилп үндүрер тургаш чүгле 14,6 муң кубометр ыяшты дилп турарлар. Дериелерин болгаш механизмерин четир хемчээлди-биле ажилгалай турарында күш-ажылды бугуручүлү куду, бот-үне бедик болуп турар. Чылдың планы 1953 чылда чүгле 53 хуу күсеткен.

Чурт бугурулгелеринде продукцияны чангыс хөвиринге чиг-эттин, материалдарын, олар чүлдерин нормазын ажы чарыгдал турар. Ону экономика талазы-биле анализ көрбөй турар болгаш анаа үчөттү корум-чүрүмү тургустуулаан. Оон уламандан бугурулгелерин удурткучулары бугуруп турар кы-

лыларының бот-үнезин билбес, чамдык кылгыларга өртөк улуг болуп турар, садыг организациялары ыяш заводунуң болгаш райүлетпүр комбинаттарының кылган мебельдерин база өске-даа барааннарын садыгларындан ойталап турарлар. Бо талазы-биле эш Томилиниң план болгаш саң органианың кол бугуруун илередип чугаалаар тургаш, чүң-даа чугаалаваан, харын кол бурууну бугурулгелерге чаа каап турган. Ол болза бугурулгелериниң план күсөлдөшүн база саң-хөй байдалын, продукцияны өртөк-үнезин канчаар боттандырып турарын контролдаар хүлээлгезинден чайлаар дээр оралдажышкын болур.

Чурт бугурулгезинде кадрларын шилип алыры, таарыштыр тургузары, оларның мергежилни бедидери кончуг багай болуп турар. Барың-Хемчик, Танды райүлетпүр комбинаттарына 4—5 директорлар солушкан чорук херечи болур. Чурт үлетпүрүндө кадрларын үнөр чоруу хөй, ол чорук ажилчыларның амыдырал-чуртталганына кичээңгей салбазында база кижизилдигелиг ажилды четпезинден болуп турар.

Илеткелчи чурт бугурулгезиниң ажилын сайзырадырга ужурулгези социализмтиг чарышты, мурун-ажилчының арга-дуржулганын непердириниң дугайында чурт үлетпүрүндө бар четпестерин барык-ла чугаалаваан база ол ышкаш чурт үлетпүрүнүн бугурулгелери бедидигени планын күсөлдөш чугула ассортименттерин күсөлдөш, ийи-үч дугаар чергенин кылгылары-биле планын дугулап, эргей саң сүрер аарыгы үндөш четпестерин оюзуп каапканы областың план комиссиязының даргазы эш Томилиниң областа бугурулге ажилының байдалы билбес чөгөнчүн көргүскөн.

Чурт үлетпүрүнүн сорулгаларының дугайын илеткелчин чугаалааны болза, Тыва автономнук областың улус ажил-агыйны сайзырадырына 1954 чылда чазак черинде 3,5 миллион рубльди берген, ону чөп ажилгаар чорук областың күсөкчи комитетиниң, райкүссомнарның болгаш областың чурт үлетпүрүнүн кол сорулганы болур. 1954—1955 чылдарда дун-хүндө 10 тонна дааланын бугурур дээрбин, дун-хүндө 25 тонна хлеб быжыяр кондир болгаш макарон кылдыр цехтериг механизастаынган хлеб заводун, пиво заводун чылда 500 тонна эйти ажилдап кылды күштүг эът комбинатын ажилгала кинрген турарын чедип алды.

Чурт болгаш одалга үлетпүрүнге 900 муң рубльди ыяш заводун чаартып тургузарыга берип турар, ону долзуу-биле ажилгаар херек. 1954 чылда Туранның, Шагаан-Арыгының, Чадаанының туубу кылды бугурулгелери чылда 800 муң кезек туубу бугуру кылдыр тургузар. Ол ышкаш дук, алгы болбазырадып кылдыр заводтарга чылда 35 муң эш кидис идиктерин кылды үндүрер. Туран, Шагаан-Арыг болгаш өске-даа райүлетпүр комбинаттарга бажы херексели кылды үндүрерин дыка калбартыр. Обл-потребсоюзтун шүтүмү-биле Чаа-Хөлге, Сүт-Хөлге, Бай-Тайгага болгаш Тес-Хемге райүлетпүр комбинаттары организастаар, Кызыл-Мажалык райүлетпүр комбинатына шифер кылдыр чедип алды. Кызыл хоорайга септелге механиктик мастерскаяны, культуура амыдыралды хандырылга павильонун, хептиг химиктиг ашталга болгаш бугурулгезиниң цехтерин ажилдар база сапог болгаш дааранылга мастерскаяларын алдылар.

Чоңуң калбак хергелдигиниң барааннарын бугуруп үндүрерини доктааткан күрүне планнарын ай санмында бугурулге бурзунге доктааткың ассортимент эзугаар күсөлдөш турарын чедип алды.

Улетпүр бугурулгелериниң удуртук ажилдакчыларын шилип алырына болгаш таарыштыр тургузарына партияның принципти—оларның политиктиг болгаш ажил-иштиг мөзүшынанын барымдалаар херек. Бугурулгелерин ажилдаарына таарымчалыг байдалды тургузуп, ажилчыларын, инженер-техниктиг ажилдакчыларын амыдырал чуртталганын экижидер, оларның политиктиг база техниктиг билин бедидеринге боттук дузаны чедирери областың чурт болгаш одалга үлетпүрүнүн, обл-потребсоюзтун болгаш райкүссомнарның сорулганы болур.

Бугурулгелериниң технологиязы сайзырагайлыг, мурун-ажилчыларын арга-дуржулганын непердир, күш-ажылды бугуручүлү бедидер, продукцияны бот-үнезин чиггедир болгаш шынарын экижидер дугайында боттук хемчеглерин алыры чурт үлетпүрүнүн удурткучуларының хүндүлү хүлээлгези болур.

Бугурулгелериниң саң-хөй ажил-агыйн улам быжыглар сорулга-биле шыгың контролду тургузар, чиг-эт материалдарын, одалганын, электрэнергияны камналганын чорудуп, чылдың планын күсөлдөш,

продукцияны чангыс хөвиринге үндүрер чарыгдаларын бүгү-ле арга-биле кызыраң чедип алды. Отчөт болгаш үчөттү шынарын экижидер, саң-хөңү ай-айларда, кварталдарда хынаарына база орта чангыс ай шың өртөкти тургузарына саң органианы боттук дузаны чедирер ужурулуг.

ССРЭ-нин Дээди Совединиң соңгу-ддаларга чедишкенин ужуражыр дээш социализмтиг чарыштын тугун бедик тодулуп, калбак хергелдиги барааннарынның бугурулгезин улам көвүдөдирин чедип алыр херек.

Илеткел төнгөн соонда санал-онал калбарган. Областың садыг килдизиниң эргелекчизи эш Сапронов бодунуң саналында областың чурт үлетпүрү бир эвес эки ажилдап, бүгү курлавырларын чеп ажиллаан болза, чоңуң калбак хергелдиги барааннарын хөйү бугуруп чоңга бээр турган болгаш садыг четкилерин дамчыштыр садыр турган дээрзин чугаалаан. Ынчалда-даа областың садыг килдизиниң талазында бо талазы-биле багай контролдап турганын ол чугаалаваан. Харын бугурууну областың чурт үлетпүрүндө деп бодундан шуут чайладып турган.

Тожу райкүссомунун даргазы эш Биче-оол чурт үлетпүрүнүн, эң ылангыч Тожу райүлетпүр комбинаттын бугурулге планын күсетимейн турарының чыдагааны кадрлардан хамааржыр деп чугаалаан. Ажилчы-даа, удурткучу-даа кадрларын техниктиг билин чавыс. Ынчангаш кадрлар белеткээр ажилче депутаттарын кичээңгейин уулаңдырган. Оон ыңай эш Биче-оол областың план килдизиниң эргелекчизи эш Томилиниң кабинет стили-биле ажилдап, план кылдырда чер-чериниң онза байдалын, күжүн өөринип көрбөй турарын шүтүмчүлгези. Планын чааргаларда чер-чериниң байдалына тоарыштыр кылдыр ол негези. База Тожуда ыяш ажил-агый чери обласка улуг ужурулгези, ыңчангаш ону механизастаарычче кичээңгейни салыры чугула деп чугаалаан.

КНО-нун чингине секретарына ССРЭ-нин КНО-да доктаамал төлээлекчизи А. Я. Вышинскийниң чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. КНО-нун чингине секретарының адына ССРЭ-нин доктаамал төлээлекчизи А. Я. Вышинскийниң чагаазын КНО-нун секретариаты Каттышкан Национал Организациязының албаный документи кылдыр парлаан.

Каттышкан Национал Организациязының чанында Совет Социалист Республикаларының Эвилелиниң төлээ чери экономика болгаш социал чөвүлелиниң 17-ги сессиязының баштайгы хүн айтырыныга хамаарыштыр чингине секретарының меморандумун барымдалаш, ССРЭ-нин төлээлери ол сессияның хүн айтырыныга «Улустар аразының садыгларынында бергедээшкенини унуткаар дугайында болгаш улустар аразының экономиктиг харылааларын көжүдөр аргаларының дугайында» айтырыгын кирериниң дугайында саналды кирип турарын чагаада айтып турар.

Ол саналды хүн айтырынын бадылап турарының үезинде 17-ги сессияга көөрү-биле чөвүлелге дамчыдып бээрин чингине секретарыдан ССРЭ-ниң КНО чанында төлээ чери дилеп турар.

Ук саналдын үндөзүлөтүнүп турары, ССРЭ-нин төлээлериңиң тайылбыр бижин чагаада капсырган.

Тайылбыр бижинде чугаалап турары:

«Совет Социалист Республикаларының Эвилелиниң төлээлери экономика болгаш социал чөвүлелиниң хүн чурумунун дүрүмнөргө дүүшүр, 17-ги сессияның хүн айтырыныга «Улустар аразының садыгларынында бергедээшкенини унуткаарының дугайында болгаш улустар аразының экономиктиг харылааларын көжүдөр аргаларының дугайында» бодунуң шынар байдалының талазы-биле чугула болгаш дүргөн шынарлыг болуп турар айтырыгын кирериниң дугайында саналды кирип турар.

Каттышкан Национал Организациязының Уставының принципин барымдалаш база ылангыя экономика болгаш социал талазы-биле улустар аразының айтырыларын шийт-

пирлээринге хамаарышкан, уставтың 55-ян болгаш 56-гы чүүлдерин удуртулга болдурбушаан, ССРЭ-ниң төлээлери экономика болгаш социал чөвүлели ол айтырыгын ам болур 17-ги сессияга чугалажып көөрүң болгаш улустар аразының садыгларынында бергедээшкенини унуткаарычы болгаш нациялар аразыга тайбың найралдыг харылааларын калбартырычы уланган сүмелерин хүлээп алырын чугула деп санап тур.

Садыг болза, чурттарның экономика болгаш социал тургузуунда ылгалдар хамаан чокка бүгү чурттарның аразына тайбың харылааларының көжүдүлүзүнүң кадык болгаш бижик үндөзүн болур деп чүвени Совет Социалист Республикаларының Эвилели барымдалап турар.

Улустар аразының садыгларынында бергедээшкенини унуткаары база экономика болгаш социал чөвүлелиниң улустар аразының экономиктиг харылааларын бижик болгаш бижик үндөзүн болур деп чүвени Совет Социалист Республикаларының Эвилели барымдалап турар.

Дөрт күрүңелериниң даштыкы херектер министрлериниң Берлинге болган чөвүлел хуралының талазы-биле Германияның коммунист партиязының баштаар чери февраль 23-те болган хуралына меделел үлүп алган Меделелде чугаалап турары:

Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы немец улустуң өнүгүү кымыл, а дайыны кымыл дээрзиниң дугайың билеп алырының аргазы немец улуска берген. Германияның национал каттап каттыжышканы бир эвес ону немец улус бодунуң холунга алдыр болза, демократтыг үндөзүң болдунар аргалыг деп чүвени чөвүлел хуралдың чорудулгазы көргүскөн.

В. М. Молотовтуң тодаргай бөгү саналдары Германияның чөөң болгаш барың талазында миллион-миллион немецтерин тура-соруунга тааржып турар деп чүвени меделелде оон ыңай меделелдеп турар. Аленаурниң эвилелиниң политиктери бүгү күженишкениниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы чыылдырарын болдур-

Совет Эвилели-биле садыг харылзаазын тургузарын голланд солун негеп турар

ГААГА. Совет Эвилели-биле Голландияның садыг харылзаазын дүргөн тургузарын «Де телеграф» солун негеп турар.

Голландияның садыг бөлүктери Совет Эвилели-биле садыглажыр төлээде барааннарның данзылары каян тургустунган турары деп айтырыгын боттарына салып турарлар. Голландия болза, эргежок чугула аргалары ажыгала чокка артырып турар. Бир эвес чазак үр үеде айтырыгын саададыр болза, Голландия чүгле артышкынар-биле хандыгынар апаар. 1953 чылда дыка хөй чурттар Совет Эвилели-биле

садыг харылзаазын дугуржуп доктаатканыр. Бистиң бенилюкс талазы-биле кожа-хелбээ чурттарыбыс ол чижекти база эдергенер. Голландия энге үнелиг үелерни чидирип турар. Ынчаарга Совет Эвилели-биле садыглажыры бистиң чуртувуска улуг арга дузаны ажыдып берип турарын сөөлгү каш чылдарның төөгүзү айтып турар.Өске чурттарны чижээн бистер болдунар-ла аргалар-биле дүргөн эдеривисти Голландияның эрге-ажыктары негеп турар.

(СЭТА).

Берлин чөвүлел хуралының дугайында Германияның коммунист партиязының баштаар чериниң меделели

БЕРЛИН. Дюссельдорфтан АДН агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Дөрт күрүңелериниң даштыкы херектер министрлериниң Берлинге болган чөвүлел хуралының талазы-биле Германияның коммунист партиязының баштаар чери февраль 23-те болган хуралына меделел үлүп алган Меделелде чугаалап турары:

Даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы немец улустуң өнүгүү кымыл, а дайыны кымыл дээрзиниң дугайың билеп алырының аргазы немец улуска берген. Германияның национал каттап каттыжышканы бир эвес ону немец улус бодунуң холунга алдыр болза, демократтыг үндөзүң болдунар аргалыг деп чүвени чөвүлел хуралдың чорудулгазы көргүскөн.

В. М. Молотовтуң тодаргай бөгү саналдары Германияның чөөң болгаш барың талазында миллион-миллион немецтерин тура-соруунга тааржып турар деп чүвени меделелде оон ыңай меделелдеп турар. Аленаурниң эвилелиниң политиктери бүгү күженишкениниң даштыкы херектер министрлериниң чөвүлел хуралы чыылдырарын болдур-

бас болгаш ону түңнел чок кылыр дээш садып турганын меделелде чугаалап турар. Олар Даллес-биле чажыт чугааны кылып, немец улустуң үнү дималбазын дээш бүгү-ле чүүлдерни кылып турганнар. Чонну баштап алгаш, демократия, чангысчыл болгаш тайбың дээш, каттап чөвүленишкениниң болгаш фашистчилдегениң политиказына уаур демисежиле турар бүгү-ле немецтерин олар истеп сүрүп турганнар.

Күштериниң политиказы буурап дүжүшкүңгө таварышканын берлин чөвүлел хуралы көргүскөн—деп меделелдин түңнелинде айтып турар.

—Чугаалажышкынар болдунар аргалыг. В. М. Молотовтуң саналдарында немец улустуң аас-кежиктиг келир үеже оруу айтылган. Бир эвес немец улус каттышкан немец ажылың англыны удуртулгазы-биле Аленаурниң политиказына төңүнү салып, Германияны тайбың каттап каттыштырарының айтырынын бодунуң холунга алыр болза, немец улус ол оруктан эң чоокку үениң иштинде чорутар. Ынчангаш Европаның айымы чок чорунуң болгаш бүгү-делегейге тайбыңын херээн шийтпирлиг салышкын кириптер».

(СЭТА).

Сирияда байдал

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң Бейруттан дамчыдып турары болза. Шишкелниң удурланыкчыларының чыскаалының соонда февраль 27-ниң кежээинде Дамаскиге онза байдалды тургускан.

Шериг полициязы элээн каш ка-

тап боо адышкынардын кылган. Кежээиниң 8 шактан эртеңиниң 5 шакка чедир коменданты шагы кылдыр тургусканын Дамаскиниң радио станциязы чарлаан.

(СЭТА).

Француз эжелекчилерге удур Индий-Кыдаттың улустарының демисели

ПЕКИН. Вьетнамың, Кхмерниң болгаш Патет-лаонун улустарының демиселинге алдар болдурган чүүлде «Бэйзинжибао» солунуң бижип турары болза, дайының 7 чылының дугузунда Вьетнамың Улустуң армиязы дайының 320 муң ажык солдаттарын болгаш офицерлерин чок кылып узуткавышаан, француз агрессорларга элээн каш аар согушкуннарны таварыштырган.

Национал-хосталгалыг шимчээшкениң күчүлүг чалгыны бүгү Индий-Кыдат чартык ортулукту шыва алы берген. Соңгу болгаш Төп Вьетнамың, а ол ышкаш Патет-лаонун соңгу талазының хосталган районнары чангыс-ай калбак-делгем достуг чер болу берген.

Солунуң айтып турарын ёзугаар алырга, француз колонизаторлар Индий-Кыдатта интервенцияга идекпейлиг кирип турар АКШ-тың талазыдан улам-на улуг дөткөмчени ел турар. Каттышкан Штаттар француз агрессор күштерге «дузаламчы» кылдыр дыка улуг хөрөңгин болгаш хөй саныг боо-чөпсөкти берип турар. Кореяга тайбыңчылыгы чарганының соонда олар Индий-Кыдатта дайына улам-на ажык-биле хол кирип, чаа шериг чарыгдалдарын акшаландырып, боо-чөпсөк чедирилгезин идекпейлигиди, харын мырынай боттарының ужу-дукчуларын Индий-Кыдатче дорту-биле чорудуп турар апарганнар. Ынчалза-даа француз агрессор күштериниң үргүлүг таваржып турар аштырышкынары болза, колонийниң дайының долу аштырышкынын баш бурунгаар чайладырынга америк «дузаламчыны» күш чок болуп турарын херечилеп турар.

(СЭТА).

Бүгү-делегейниң херээннер хүнүнүн байырлалына Кыдатта белеткел

ПЕКИН. Бүгү-делегейниң херээннер хүнү март 8-ке ужуражыры-биле Кыдаттың херээннери идекпейлиг белеткенип турар.

«Бэйзинжибао» солунуң меделеп турарын ёзугаар алырга, Бүгү-Кыдаттың демократтыг херээннер федерациязының Пекин комитетиниң калбак хуралы чоокта чаа болуп эркен. Бүгү-делегейниң херээннер хүнүн холбаштыр Пекинге чорудар янзы-бүрү хемчеглериниң планының дугайың федерацияның Пекин комитетиниң даргазы Чжан Сө-мэй меделгэн. Март 7-де Пекинге найысалдыг херээннериниң байырлыг хуралы болур. Хуралдар болгаш митингилер ол ышкаш хоорайның янзы-бүрү бүдүрүлгелеринге, күрүне албан черлеринге,

өөредилге черлеринге болгаш өсөөдө черлерге болуп эртер.

Кино театрларга, ажылчы чоңарың ордуларына, культура бажыңнарына болгаш парктарга концерттери болгаш шийлерни органиастаан турар.

Амгы үеде Пекинниң херээннериниң ортузунада улуг пропаганда ажылын чорудуп турар. Оң кол сорулгазы Кыдатка социализмниң үндөзүннүн тургузарычы, бүгү-делегейге тайбың дээш демиселче уланган партияның чингине планын боттандырырынга идекпейлиг кириптер херээннерни хаара тудары болур деп Чжан Сө-мэй айтыккан.

(СЭТА).

Итали хөлечитериниң демисели

РИМ. Италияның хөлечитер Федерациязының меделеп турары болза, боттарының эргелери дээш итали хөлечитериниң демисели чедишкениң болган. 18 жомуктарда хөлечитер күш-ажылчы дугуржул-

ганы болгаш ажыл төлөвриниң бедирин чедип алгылаан.

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

И. В. Сталинниң Чогаалдарының ийги тому Кыдат аылда үнген

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң меделеп турары болза, Кыдаттың 23 улуг хоорайларында И. В. Сталин-

ниң Чогаалдарының кыдат дылда ийги томуң садыглап эгелгэн.

(СЭТА).

Улус өөредилгезиниң шылгаракчызы

(Төнчүзү. Эгези 3-кү арында).

—Ажыл дуржулгамың нинти өвүлдөзүн эртен 13 чылдарың дугузунда кылып келген ажыл планнарым, конспектилерим, хайгааралдарга үндөзүлөп бижип тургулаан хуумда меделелдерим боттары-ла сөгөл турар. Олар ам барык-ла бүдүн архив болган. Оларны мен эмгелди-биле шыгжап, өй-өйдө каттап-каттап номчуп, чептестерин шүгүмчүлөпчү ёзу-биле анализтевишаан, бодунуң дуржулгамдан бодум база өөрөшүп турар мен. Ол хуумда архивини моон сонгаар хынамчалыг өөрөшүп көрүп тургаш, бодунуң эртин келген дуржулгамың дугайың бижирин күзөп, ам бүгү школаларда практикалап турар «Педагогиктиң номулгаларга» киржирин бодап алган мен—диди.

Сат Шангырооловна чүгле бодунуң ажыл мергежилин сайырангайжыр дээш амыр чок ажылдап, өөрөшүп келген эвес, харын чаа ажылдап эгелгэн, анык башкыларга база сагыш човангыр дузалажып, бодунуң шингээткен дуржулганы оларга дамчыдыр дээш улуг ажылдарын чорудуп, өрөктиг сүмелерин берип турарын ол школаның чамдык анык башкылары кончуг сеткил ханышкын-биле чугалажып турарлар.

3.

Хүндүскүнүң бир шак чартык турда, школага өөредилгениң ийги ээлчэн эгелээриниң конгазы эдипти. Делгем, чылыг, чырык школаның башкылар өрээлинден Сат Шангырооловна-биле кады далаш-биле баян үнгөш, шевергин дерип шимзэн, улуг класска кирип келдиңиз. Сат Шангырооловнаның башкылап турары үшкү класс ол. Каас кетингилгэн, баштарың дүгүн чараштыр таваргаш, чазай дырагылаан, шупту 30 ажык, деп-ден уруглар, оолдар мурунуста чыскаалды сүргей, томааның турлар. Шангырооловна

олары-биле ээлдек, эргелиг меңдешкеш, парталарга олуртупту.

Бичин кижилериниң ыңдыг чазылдыг, шевергини чагаар тыттып күбээни каракка шуут-ла илден. Чүгө диле, оларның мурунда чарлыш чок көрүнчүк: хөрээнде «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медал болгаш «Улус чырыдышкынының шылгаракчызы» демдек кадан бора-көк костюмнуг, суук, чоон кара чажын шевергин дырааш, моон кырында бөлө өрүп каан, культуруг аажычаның бүгү эки үлегерин алыр эң чоок кижизи—Сат Шангырооловна, оларның караанга хүнүнү, даңкын көстүп турар.

Класска арифметика кичээли эгелгэн. Сат Шангырооловна классты каш удаа эргий көргүлгөш, бажыл онаалгаларының күүсөлдөзүн каш минуталарда 5—6 өөрөшкүчлөрдөн аас-биле хынай тыртыпкан. Уш ораның саннарны ийи ораның саннарга үлээриниң дугайында онаалгаларны өөрөшкүчлөр кончуг шың күүсеткени оларны чиге харыяларындан билдинген.

Оон соонда бүгү класс чаа теманы өөрөшкүчлөр кирипкен. «Хөй ораның саннарны ийи ораның саннарга үлелгези» деп чаа теманы Сат Шангырооловна самбырага чараштыр бижээш, уругларны кичээлгейин бодунче мөңгөй башкарышаан, тайылбырлап эгеледи. Боттук чижектер болгаш көргүзүп материалды-биле үдетинген долчу, билдингир тайылбырны ол бергеш, башкылаашкыны эң шыгатынган аргазы—беседаның методу-биле теманы шингээткениң элээн каш хыналдык чоруткан. Оң түңнелинде өөрөшкүчлөр шупту ылап шингээткен болду.

Темага холбаштыр Сат Шангырооловна каш-каш бодагаларны кылдыргаш долчу, бүзүрелдиг нинти түңнели үндүрүп, бажың онаалта-

зын чедингир тайылбыр-биле чогуур өйүңдө берген. Дараазында төрөң дылдың кичээли база-ла шак ыңдыг бедик денелге, ылап кылдынган план ёзугаар эртен.

Сат Шангырооловна Дүкежеттиң кичээл эртингир турарын көргөп, шынап-ла заводта нарын станокту автоматчы ёзу-биле башкарып олурганы-биле дөмөй-ле: тайылбырга чангыс-даа артык сөс хереглесес, долчу, тода, билдингир. Шимчээшкени кандыг-даа девилдөөн байдал чок, шөлгөн, толтуг. Өөрөшкүчлөрүң бүгү-ле байдалдарын ылап билр, оларга негелдеси улуг болгаш чөптүг.

Өөрөшкүчлөргө программалыг материалдарын бижыг шингээдилгезин берип, бедик түңнелдерин чеди ап турары, өөрөшкүчлөргө долгандыр турар бүгү-ле байдалдардан амыдыралчы боттук чижектерни кичээл бурзуңгө ажылап билеринде дээрзин дидими-биле чугаалап болур. Сат Шангырооловнаның ажылдап турган класстарына ылангыя сөөлгү 4 чылдарын улаштыр чангыс-даа ийи-чылчы болуп көрбөзүн.

Уругларның ада-иелери-биле тудуш, шың харылзаа, оларның күжүңгө доктаамал даянылга бичин уругларны коммунист кижизилгезин чедишкениң шийтпирлээр, өөредилгеге бедик түңнелдерин чеди алыр талазы-биле анаа дыка улуг чингелдени берип турарын дуржулгалыг башкы онза үнелеп турар. Ол көдээ черлерде ада-иелерден хөй-хөй чагаалары ап, оларның харыязын эң бөдүнү, ыңчалзажок кончуг үнелиг сүмелерин бижип, чоок черлерде ада-иелерин чөкүлел хуралдарын эрттирип, педагогиктиг пропагандалы калбартышаан, оларны-биле бажына коммунист кижизилгениң чугула-чугула айтырыларын шийтпирлеп турар.

Уруглар-биле класстан, школадан дашкаар кижизилгелге ажылдарын Сат Шангырооловна бодун өөредилгеге чылынга хынамчалыг планнааш, оң ылаптыг күүсөлдөзүн чедип ап

турар. Тематиктиг кежээлер, эртенер болгаш чыгыштыр, чүзүп-баазын айтырылгалар динг беселдерин, бойдуңгө унушкунер, чогаалдыкы, спортчу маргылаалар дээш, оон планында чүү чок дээр!

Сат Шангырооловна эртен 13 чылдардагы күш-ажылчы ажыл-чорудулгазын чүгле школага башкылаашкын-биле кызыгаарлавайч, хары хоорайда хөй-инитиниң ажылы-биле шың холбаштырып келген. Ол школада профэвил комитетиниң кежигүңгө хөй чылдарда улаштыр сонгудуп, оң ажылынга идекпейлиг кирип келген. Ам ол күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвиле обкомунуң кежигүңү.

Сат Шангырооловнаның үр-күүсөлдөлиг ажылың, хөй-инитиниң илекпейлиг Шагаан-Арыг хоорайның чурттакчылары бедиле үнелип, эртен чылын ону хоорай Советиниң депутатынга сонгааннар. Чоннуң ханы иделгени ол ак-сеткилдин-биле бодыткадып, оон мурунуга сонгучуларын хүн-бүрүдөй тургускан айтырыларын кичээлгейлиг шийтпирлеп, оларны мурнунга отчёттарны өй-өйдө кылып турар.

Школага хөй чылдарда ак-сеткилди кызымак ажылдаанын, совет педагогика эртемниң нарып билгелери-биле чедишкениң чөпсөлдөзүн, бистиң иделгелдиг келир үези—биче чаштарын бүгү талагы коммунист кижизилгезин мастержи ёзу-биле шийтпирлеп келгенин барымдалаш, Совет чазак 1953 чылда Сат Шангырооловна Дүкежекке «РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы» деп хүндүлүг атты тывыскаан.

Совет улустуң шыңчы уруу Сат Шангырооловна Дүкежек ам ССРЭ-ниң Дээди Советинге депутаттык кандидаттыг деп шийтпирген. Мынчангаш сонгудаларың хүнү—март 14-те Улуг-Хем, Чаа-Хөл районнарың ажылчы чоңары боттарының ол төлөпиг кандидатты дээш чангыс эл-сеткилдиг бадалаар дээрзинге кандыг-даа чигениң турбас!

А. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Кинопрокаттын тыва конторазы
ОБЛАСТЫҢ ЭКРАННАРЫҢЧЕ

Мастера
русского балета
ОРУС БАЛЕТТИҢ
МАСТЕРЛЕРИ

деп уран-чечен чаа фильмини үндүргөн.